

POMEN IN/ALI NAMEN IZOBRAŽEVANJA STAREJŠIH

Magda Šmon

magda.smon@siol.net

Univerza za tretje življenjsko obdobje, Ljubljana

Na tem kolokviju se govori o pomenu in smislu izobraževanja starejših, kar je vsekakor odraz časa, v katerem živimo. V sredini tega stoletja, naj bi se povprečna starost prebivalcev Evrope, z zdajšnjih 38 let, povzpela na 48 let. Vzporedno s pospešenim staranjem prebivalstva pa mladi, ki jim pripada v zvezde kovani kult mladosti in lepote, nočejo prevzeti svojega mesta v družbi. Nemški publicist Schirrmacher, se je v svoji knjigi »Zarota metuzalemov«, provokativno pošalil na ta račun.

Kdo je danes, ali bo jutri, star ali mlad? Ali je starost sploh vprašanje let?

»Mladost ni eno od življenjskih obdobj, temveč je stanje duha. Človek ne postane star, ko doseže določeno število let. Človek postane star, ko izgubi svoje ideale. Leta sicer puščajo sledi na obrazu, izguba idealov pa pušča sledi na duši. Predsodki, neodločnost, strah in brezup, so naši sovražniki, ki nas bodo še pred smrtjo spremenili v prah. Mladi ste toliko kot vaša vera. Stari ste toliko kot vaši dvomi. Mladi boste ostali dokler boste dojemljivi za Lepo, Dobro in Veliko, dojemljivi za glasove narave, svojih najbližjih. Če bo vaše srce nekega dne posušeno zaradi brezupa in razdrto od cinizma, naj se bog usmili vaše duše – duše starca.« Te besede je okoli leta 150 n.š. izrekel rimski vojskovodja, cesar in filozof Mark Avrelij.

Se vam zdi, da so aktualne tudi danes? Da smo danes vsi skupaj, stari in mladi, oropani idealov, sposobnosti dojemanja sočloveka, narave in da smo polni strahu, predsodkov in nekateri tudi obupa.

Dejstvo je, da se družba v kateri živimo, zelo korenito in hitro spreminja. Ni več stabilnosti. Na tradicijo in pretekle izkušnje se ne moremo več zanesti. Vse bolj se zdi, da je potreben korenit premislek o dejanskih vzrokih stanja današnjega sveta.

Ali smo tega premisleka sposobni? Ali sploh želimo kaj bistvenega spremeniti?

Imamo za to potrebna znanja? Kdo ima ta znanja? Jih imajo mladi, stari, politiki, religijski vodje, znanstveniki, filozofi...? Bomo znanje, ki ga imamo uporabili, da naredimo kake bistvene spremembe? Ali pa bomo dopustili, da brezobzirna logika kapitala in profita ter odsotnost etike in morale še naprej vodijo človeštvo? Bo človek tega tisočletja naredil revolucijo duha ali pa dovolil, da to, do sedaj najvišje razvito bitje, uniči Zemljo, svoj planet, ki je menda eden najlepših v vesolju?

Ima pri tej problematiki izobraževanje kakšno vlogo? Ali je že kdaj v zgodovini sodelovalo pri urejanju družbe?

Ko sem pripravljala svoj skromni prispevek k današnjemu dogodku, sem se znašla pred problemom, kako v desetih minutah izraziti svoje mnenje o tako celovitem in vitalnem področju družbe, kot je izobraževanje. Morda se vam bodo zdela moja vprašanja, ki jih je žal, ali pa na srečo, več kot odgovorov, preveč provokativna, besede pa včasih preveč direktne. Za to se vam že vnaprej opravičujem. Moj edini namen pri tem je, da vsi skupaj razmislimo, ali smo kot družba na pravi poti. Vsak od nas je del te družbe. Več kot ima znanja in izkušenj, bolj bi moral biti odgovoren.

Mi, vsi ljudje – človeštvo, smo bili vzgajani, smo se izobraževali in skozi življenje pridobivali izkušnje. Vsak na svoj način. V bistvu je življenje človeka eno samo učenje, čeprav včasih pasivno in nezavedno. Je celoten vložek, ki pride v naše možgane, v našo zavest (če odmislimo tisto kar je v nas že nezavednega). Je »input«, ki vpliva na naše življenje, naše cilje in rezultate. Nas formira.

Ali se kdaj vprašamo, da s tem, ko formiramo sebe, sooblikujemo tudi družbo v kateri živimo? Ali smo sposobni dojeti in priznati, da smo soodgovorni (kot ljudje) za vse, kar se na svetu dogaja? Smo pripravljeni sprejeti to odgovornost? Ali pa mislimo, da so za stanje družbe krivi le politiki, religiozni vodje, finančne elite... Torej nekdo drug in ne mi. Ali torej sprejmemo (se opravičujem za direktnost), da smo čreda, ki jo vodijo drugi? Ali smo pogojeni s strani prepričanj, ki so nam bila vsiljena tudi skozi izobraževanje? V strahu, da bi izgubili neko navidezno varnost, tako dvignemo roke in pravimo, da ne moremo ničesar spremeniti. Se prilagodimo.

Ali smo še vedno in predvsem »ljudje iz druge roke«, ki imamo v glavi nakopičenega ogromno znanja, nismo pa svobodni v mišljenju in se pustimo voditi drugim? Potem se vprašajmo zakaj smo takšni. Imata vzgoja in izobraževanje na to kakšen vpliv? Vpliv na formiranje posameznika in s tem celotne družbe. Ni treba biti ravno strokovnjak, da

razumemo, da nas izobraževanje v veliki meri oblikuje, še zlasti, ker smo ga skoraj v celoti deležni v obdobju odraščanja.

Pojdimo korak dalje, k ciljem in namenom izobraževanja. Kakšen namen je imelo izobraževanje v naši (moji) mladosti? Ali je bil njegov cilj, da odpre mlademu človeku oči, da se zamisli o smislu življenja, ki ni le v kopičenju bogastva, priznanj, moči in tehničnega znanja? Izobraževanje naj bi mlademu človeku pomagalo odkriti trajne vrednote, sposobnost samospoznavanja, odprtost do soljudi in življenja.

Um, ki je bil urjen zgolj v podatkovnem znanju, je nesposoben spoprijeti se z življenjem v njegovi različnosti in subtilnosti. Izobraževanje, ki je ločilo intelekt od čustev, se še vedno izživlja v kopičenju abstraktnih spoznanj in podatkov. Zanemarja pa čustveni odnos, odnos do sebe, soljudi, narave, celovito razmišljanje.

Včerajšnja javna tribuna, ki jo je organizirala civilna družba na temo »Kakšno šolo hočemo« potrdjuje, da se do sedaj kaj bistvenega v izobraževalnem sistemu ni spremenilo. Vendar pa so se v uvodnem delu in kasnejši razpravi pojavili številni posamezniki (strokovnjaki, učitelji, starši), ki razmišljajo in vidijo nujnost vsebinskih sprememb.

Svet kakršen je danes, verjetno še nikoli ni bil tako razklan med tehničnimi možnostmi in razvojnimi krizami. Še nikoli se ni zdelo tako nujno najti izhod iz naraščajoče ekološke krize, socialnih stisk in verskih ter nacionalnih sporov.

Zdi se, da je res potrebna revolucija duha, popolna preobrazba uma vsakega posameznika, ker le to lahko ustvari drugačno družbo, ki ne bo temeljila na tekmovanju, temveč na sodelovanju, ne glede na raso, spol, narodnost ali vero. Dosedanje nasilne revolucije so le pripeljale na oblast drug sloj ljudi, ki pa ni ničesar spremenil v bistvenih odnosih družbe.

Smo bili torej do sedaj, namenoma ali zgolj slučajno, vzgajani za čredni nagon? Je bilo največ, kar so naši starši in družba želeli to, da postanemo dober zdravnik, pravnik, finančnik..., ki naj služi in se podredi strukturi, ki trenutno vlada? Na osebostnem razvoju pa naj bi prišli čim više na družbeni lestvici? Smo ustvarjali ljudi, ki razumejo le tekmovalnost in so za uspeh pripravljene premagati sočloveka? Smo mi sedaj ti ljudje? In, ali se v starosti, ko se poslovimo od poklicne poti in stopničke, ki smo jo dosegli na družbeni lestvici, lahko še kaj spremenimo? V boljšega človeka?

Trdim, da se lahko in takšne so moje izkušnje. Vse je odvisno od prožnosti našega duha. V tem pogledu sem zmeren optimist. Dejstvo je, da se vsak posameznik, zlasti preko težav in življenjskih preizkušenj,

dokoplje do svojih spoznanj in postane modrejši. To velja za vse ljudi, izobražene in neizobražene.

Poleg tega je danes tudi vse več različnih in številnih izobraževanj, ki so namenjena duhovni rasti, čustveni inteligenci, spoznavanju samega sebe. Res, da so samoplačniška, vendar so. In ljudje jih očitno potrebujejo. Tega v naši mladosti ni bilo. Če se ozrem nazaj v svoje življenje, se lahko spomnim trenutkov, ko sem zelo potrebovala tovrstne nasvete in znanje, da bi lahko vsaj za kratek čas izskočila iz vsakodnevne rutine in se zamislila ali sedim na pravem vlaku in kam me pelje.

Danes imajo vse generacije in tudi mi starejši, ki se tako radi pritožujemo nad svojim statusom, možnosti izobraževanja, tudi na področjih osebne rasti in osmišljanja celovitosti svojega življenja.

Imamo Slovensko univerzo za tretje življenjsko obdobje. Te dneve sem ponovno pogledala spletno stran naše univerze in se zadržala na uvodni strani. Skoraj slabo vest imam, da se do sedaj nisem bolj poglobila v njeno poslanstvo in cilje izobraževanja starejših. Vse kar vam danes pripovedujem, je na nek način zajeto v njenem poslanstvu in programu.

Starejše generacije lahko na naši univerzi dobimo vse tisto, kar nam je manjkalo v izobraževanju v mladosti. Le vključiti se moramo. A to je verjetno lahko že tema za drug kolokvij.

Javno želim izreči svoje občudovanje tistim, ki so, pred več kot dvajsetimi leti, s svojo jasnovidnostjo, znanjem in osebnostnimi lastnostmi, postavili temelje in razvili to institucijo, ob pomoči in sodelovanju vseh predavateljev in sodelavcev.

Prosim, da me razumete, da to ni laskanje, temveč moje iskreno mnenje.

Ob tem se tudi sprašujem, ali nekateri predmeti naše univerze, (kot so zlasti medsebojni odnosi in razumevanje, psihologija osebnosti, družina, kultura obnašanja) ne bi morali biti bolj prisotni tudi že v osnovnem izobraževanju mladih.

Zato, da iz izobraževalnega procesa ne bomo dobili le strokovnjakov, ki bodo v službi interesov kapitala izgorevali že v zrelih letih, ampak bodo sposobni osmisлити tudi svoje življenje in življenje svojih najbližjih.

In še eno vprašanje imam. Ne le kakšen je namen izobraževanja starejših v luči strateških usmeritev, kot je naslov naslednjega sklopa tem tega kolegija. Vprašajmo se tudi, kaj lahko starejši, ki so ostali »mladi po

13. andragoški kolokvij:

Izobraževanje starejših odraslih v letu ustvarjalnosti in inovativnosti

duhu«, doprinesejo k nadaljnemu razvoju družbe? Vsaj tisti, ki želijo pri tem sodelovati.

Seveda ni lahko narediti revolucije svojega duha. Se spremeniti iz »človeka iz druge roke«, v samostojnega, svobodno mislečega človeka. Posebej to ni enostavno v starosti, ko smo že precej pogojeni.

Potrebna je volja, pogum, cilji, smisel in ideali. Predvsem pa je potrebno spoznanje, da smo tudi kot posamezniki, soodgovorni za to, kakšno družbo ustvarjamo. Mislim, da se je za ta cilj vredno potruditi. Vloženi trud je poplačan že s tem, da osmišlja naše življenje v zrelih letih, ko so naši drugi cilji že izživeti.

Želim doživeti visoko starost in želim doživeti se kakšno revolucijo. Pa ne tiste nasilne, temveč revolucijo duha. Zato, da ne bomo našim otrokom zapustili le materialnega bogastva, ki smo si ga v življenju ustvarili, ampak tudi boljšo in bolj humano družbo. Tako kot je rekel eden najbolj konsekventnih filozofov zadnjega časa, Jiddu Krishnamurti: »Če je staršem res kaj do svojih otrok, bodo zgradili novo družbo«.